

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มันสำปะหลังเป็นพืชอาหารที่สำคัญเป็นอันดับ 5 ของโลกรองจากข้าวสาลี ข้าวโพด ข้าว และมันฝรั่ง เป็นพืชอาหารที่สำคัญของประเทศในเขตร้อน ปริมาณผลผลิตที่ได้ในแต่ละปีร้อยละ 60 ใช้เป็นอาหารของมนุษย์ ร้อยละ 27.5 ใช้ทำเป็นอาหารสัตว์ และร้อยละ 12.5 ใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ (กรมวิชาการเกษตร, 2550) การปลูกมันสำปะหลังมีการกระจายอยู่ทั่วประเทศด้วยพื้นที่ปลูกประมาณ 7.6 ล้านไร่ แหล่งปลูกที่ใหญ่ที่สุดคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ปลูก 4.2 ล้านไร่ของพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังทั้งประเทศ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2550)

จังหวัดชัยภูมิมีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง ในปี 2551 จำนวน 532,821 ไร่ มีจำนวนเกษตรกรผู้ปลูก 33,419 ราย ผลผลิตรวม 1,328,186 ตัน และได้ผลผลิตเฉลี่ยประมาณ 3 ตัน/ไร่ ซึ่งต่ำกว่าผลผลิตที่ได้จากสถานีศึกษาทดลอง โดยเฉพาะพันธุ์ที่ใช้ปลูก ได้แก่ พันธุ์เกษตรศาสตร์ 50 และหัวขบง 60 ทั้งสองพันธุ์ให้ผลผลิตเฉลี่ย 4-5 ตัน/ไร่ เกษตรกรมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อผลผลิตยังแปลงปลูกด้วยราคาต่ำกว่าที่ทางรัฐบาลกำหนด (สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยภูมิ, 2551) จังหวัดชัยภูมิเป็นหนึ่งในจังหวัดเป้าหมายในการผลิตพืชพลังงานทดแทนของประเทศได้แก่ มันสำปะหลังและอ้อยโรงงาน โดยเฉพาะมันสำปะหลัง จากรายงานของสำนักงานเกษตรจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ในปีการผลิตที่ผ่านมา การผลิตมันสำปะหลังของจังหวัดชัยภูมิ ประสบปัญหาในด้านการผลิตมันสำปะหลังมีการผลิตที่ไม่แน่นอนขึ้นกับราคาที่ได้รับ หากเมื่อราคาซื้อขายผลผลิตมันสำปะหลังสูงขึ้นเกษตรกรจะเพิ่มขนาดพื้นที่การผลิตซึ่งมักทำให้ผลผลิตที่ออกมามีราคาต่ำเกิดปัญหาผลผลิตล้นตลาดและไม่ได้มาตรฐาน นอกจากนี้ความอุดมสมบูรณ์ของดินที่ใช้ในการปลูกมันสำปะหลังมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำและเสื่อมโทรมมาก เนื่องจากเกษตรกรมีการปรับปรุงบำรุงดินที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ อีกทั้งเกษตรกรยังไม่มีมารวมกลุ่มการผลิตเพื่อทำให้ไม่มีอำนาจในต่อรองราคา อีกทั้งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมีการดำเนินในระดับน้อยในการเยี่ยมชมเกษตรกรในพื้นที่ปลูกและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการผลิตมันสำปะหลังแก่เกษตรกร และอีกวัตถุประสงค์หนึ่งที่มีความจำเป็นต้องจัดให้มีการฝึกอบรมแก่เกษตรกร คือ ช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการผลิตมันสำปะหลังเพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและตรงกับมาตรฐานความต้องการของตลาดผู้บริโภค

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาความต้องการฝึกอบรมและการสนับสนุนด้านการผลิตและการตลาดมันสำปะหลังของเกษตรกรในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อได้ทราบและ

เข้าใจถึงความต้องการฝึกอบรมและการสนับสนุนด้านการผลิตและการตลาดมันสำปะหลังของเกษตรกรทั้งนี้ให้ได้ผลการศึกษาที่สามารถใช้เป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ปรับปรุงระบบการดำเนินงานส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังให้มีประสิทธิภาพตรงตามความจำเป็นของเกษตรกรต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจบางประการของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง
- 2) เพื่อศึกษาสภาพการผลิตการตลาด การได้รับการส่งเสริม และสนับสนุนด้านการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในจังหวัดชัยภูมิ
- 3) เพื่อศึกษาความต้องการฝึกอบรมและการสนับสนุนด้านการผลิตและการตลาดมันสำปะหลังของเกษตรกรในจังหวัดชัยภูมิ
- 4) เพื่อเปรียบเทียบระดับความต้องการฝึกอบรมและสนับสนุนด้านการผลิตและการตลาดมันสำปะหลังของเกษตรกรที่มีลักษณะ พื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และสภาพการผลิตมันสำปะหลังที่แตกต่างกัน

3. ขอบเขตของการศึกษา

ได้กำหนดขอบเขตที่ทำการศึกษาไว้ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านประชากรทำการศึกษาเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง ปีเพาะปลูก 2550/51 ในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 33,419 ราย (สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยภูมิ, 2551)

3.2 ตัวแปรที่ใช้ทำการศึกษาประกอบด้วย

3.2.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1) ลักษณะพื้นฐานทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัวทั้งหมด

2) ลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร จำนวนแรงงานที่ปลูกมันสำปะหลัง ลักษณะพื้นที่ถือครอง รายได้ของครัวเรือน รายได้จากการปลูกมันสำปะหลัง และแหล่งเงินทุนที่ใช้ในการปลูกมันสำปะหลัง

3.2.2 สภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร

1) สภาพการผลิต ได้แก่ ประสบการณ์ด้านการปลูกมันสำปะหลัง จำนวนพื้นที่ปลูก ลักษณะพื้นที่ ลักษณะดิน พันธุ์ที่ใช้ปลูก วิธีการปลูก ระยะการปลูก แหล่งที่มาของท่อนพันธุ์

อายุท่อนพันธุ์ การเตรียมดิน การเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน การปลูกซ่อม การใส่ปุ๋ย ระยะเวลาการใส่ปุ๋ย อัตราการใส่ปุ๋ย การกำจัดวัชพืช วิธีกำจัดวัชพืช โรคและการป้องกันกำจัด แมลงที่พบ การปลูกพืชแซม ระยะเวลาการเก็บเกี่ยว วิธีการเก็บเกี่ยว การนำผลผลิตส่งโรงงาน ปริมาณผลผลิต การเก็บรักษาท่อนพันธุ์ การรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว แรงงาน และต้นทุนการผลิต

2) การตลาดมันสำปะหลัง ได้แก่ วิธีการจำหน่าย การแปรรูปผลผลิต การขายผลผลิต ตลาดรองรับล่วงหน้า การสอบถามราคาผลผลิต การต่อรองราคาผลผลิต และการรวมกลุ่มเพื่อขายผลผลิต

3) การได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตและการตลาด

(1) ความรู้เกี่ยวกับการปลูกมันสำปะหลัง ได้แก่ ลักษณะพื้นที่ ลักษณะดิน พันธุ์ที่ใช้ วิธีการปลูก ระยะการปลูก แหล่งที่มาของท่อนพันธุ์ อายุท่อนพันธุ์ การเตรียมดิน การเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน การปลูกซ่อม การใส่ปุ๋ย ระยะเวลาการใส่ปุ๋ย อัตราการใส่ปุ๋ย การกำจัดวัชพืช วิธีกำจัดวัชพืช โรคและการป้องกันกำจัด การปลูกพืชแซม ระยะเวลาการเก็บเกี่ยว วิธีการเก็บเกี่ยว การนำผลผลิตส่งโรงงาน การเก็บรักษาท่อนพันธุ์ การรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินด้วยการปลูกพืชหมุนเวียนและการใช้ปุ๋ยพืชสด การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูป และการตลาด

(2) รูปแบบวิธีการส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ได้แก่ การเยี่ยมเยียนรายบุคคล การได้รับการส่งเสริมแบบกลุ่ม และการได้รับการส่งเสริมแบบมวลชน

(3) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต ได้แก่ ท่อนพันธุ์มันสำปะหลัง การสนับสนุนปุ๋ยเคมี จัดหาตลาดรองรับผลผลิต และประสานงานแหล่งเงินทุน

3) ปัญหาการผลิตมันสำปะหลัง

(1) ปัญหาด้านกายภาพ ได้แก่ ฝนทิ้งช่วง น้ำท่วม ฝนน้อย ดินเค็ม ดินชั้นและ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ และขาดชลประทาน

(2) ปัญหาด้านชีวภาพ ได้แก่ การแพร่ระบาดของโรค การแพร่ระบาดของแมลง และวัชพืช

(3) ปัญหาด้านการผลิต ได้แก่ ปุ๋ยราคาแพง ขาดแคลนพันธุ์ที่ดี ขาดเงินทุน ขาดแคลนแรงงาน และขาดแคลนปุ๋ยอินทรีย์

(4) ปัญหาด้านการตลาด ได้แก่ ราคาผลผลิต แหล่งรับซื้อ ค่าใช้จ่ายในการขนส่งสูง ตลาดไม่รับซื้อตามเปอร์เซ็นต์แป้ง พ่อค้าคนกลางและการชั่งน้ำหนักของโรงงานไม่มีความเที่ยงตรง

3.2.3 ความต้องการฝึกอบรมและการสนับสนุนด้านการผลิตของเกษตรกร ดังนี้

1) ความรู้ด้านการผลิตมันสำปะหลัง ได้แก่ การเตรียมดินที่เหมาะสม การเพิ่มอินทรีย์วัตถุเพื่อบำรุงดิน การคัดเลือกท่อนพันธุ์ การใช้พันธุ์ดีที่ให้ผลผลิตสูง การเตรียมท่อนพันธุ์ วิธีการปลูก ระยะปลูก การใช้ปุ๋ย ธาตุอาหารที่จำเป็นสำหรับมันสำปะหลัง การป้องกันกำจัดโรค การป้องกันกำจัดแมลง การกำจัดวัชพืช การปลูกพืชแซมมันสำปะหลัง วิธีการเก็บเกี่ยว การปฏิบัติภายหลังการเก็บเกี่ยว ปัจจัยที่มีผลต่อการเสื่อมคุณภาพมันสำปะหลัง การแปรรูปมันสำปะหลัง การทำแปลงขยายพันธุ์ การเก็บรักษาท่อนพันธุ์ การปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่นา การปลูกมันสำปะหลังในระบบชลประทาน การปลูกมันสำปะหลังสลับกับการปลูกพืชอื่น แหล่งรับซื้อ วิธีการจำหน่าย การประกันราคา การทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า การแปรรูปผลผลิต การคำนวณต้นทุนการผลิต การขายแบบเหมาแปลง และการรวมกลุ่มเกษตรกร

2) วิทยากรให้การฝึกอบรม ได้แก่ คุณสมบัติของวิทยากร และภาษาที่ใช้

3) การจัดการฝึกอบรม ได้แก่ การประสานงานก่อนเข้ารับการฝึกอบรม ความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมใน 1 ปี จำนวนวันที่จัดฝึกอบรม ช่วงเดือนที่เหมาะสมในการฝึกอบรม ช่วงเวลาในการฝึกอบรม วันที่สะดวกเข้ารับการฝึกอบรม จำนวนผู้เข้าอบรมในแต่ละรุ่น สถานที่ในการจัดฝึกอบรม วิธีการฝึกอบรม การแจกเอกสารประกอบการฝึกอบรม และการบริการอาหารว่างและเครื่องดื่ม

4) วิธีการฝึกอบรม ได้แก่ การสาธิต ฝึกปฏิบัติ ทัศนศึกษา กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ การบรรยาย การเล่นเกม และการระดมสมอง

5) ความต้องการสนับสนุน

(1) ปัจจัยการผลิต ได้แก่ การประสานงานแหล่งเงินกู้ การสนับสนุนสารป้องกันศัตรูพืชจากทางราชการ การประสานงานแหล่งจำหน่ายปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ การสนับสนุนท่อนพันธุ์และเครื่องจักรกลการเกษตรจากทางราชการ การจัดหาพันธุ์ดีที่ให้ผลผลิตสูง การจัดหาแหล่งน้ำ และการแนะนำแหล่งจำหน่ายปุ๋ยพืชสด

(2) การตลาด ได้แก่ การประกันราคาผลผลิต การจัดหาแหล่งรับซื้อ และการให้ข่าวสารด้านราคาและการตลาด

(3) การส่งเสริมและบริการ ได้แก่ การติดตามให้คำแนะนำแก่เกษตรกร สมาชิก การบริการเอกสารและข่าวสาร การจัดตั้งกลุ่ม และการเผยแพร่ความรู้ทางสื่อวิทยุ โทรทัศน์ และหอกระจายข่าวทางหมู่บ้าน

4. สมมติฐานในการศึกษา

สมมติฐานข้อที่ 1 เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่มีเพศแตกต่างกัน มีความต้องการฝึกอบรมและการสนับสนุนด้านการผลิตไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 2 เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่มีอายุแตกต่างกัน มีความต้องการฝึกอบรมและการสนับสนุนด้านการผลิตไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 3 เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่มีรายได้จากการผลิตมันสำปะหลังแตกต่างกัน มีความต้องการฝึกอบรมและการสนับสนุนด้านการผลิตไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 4 เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่มีประสบการณ์ในการปลูกแตกต่างกัน มีความต้องการฝึกอบรมและการสนับสนุนด้านการผลิตไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 5 เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่มีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังแตกต่างกัน มีความต้องการฝึกอบรมและการสนับสนุนด้านการผลิตไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 6 เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่แตกต่างกัน มีความต้องการฝึกอบรมและการสนับสนุนด้านการผลิตไม่แตกต่างกัน

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่ปลูกมันสำปะหลังในจังหวัดชัยภูมิ ที่มีพื้นที่ปลูกตั้งแต่ 1 ไร่ขึ้นไป

มันสำปะหลัง หมายถึง มันสำปะหลังที่มีรสชมสำหรับใช้ในอุตสาหกรรมแปรรูปต่างๆ

ความต้องการ หมายถึง สิ่งที่เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติ เพื่ออำนวยความสะดวกให้เกิดความพึงพอใจกับตนเอง

ความต้องการฝึกอบรม หมายถึง สิ่งที่เกษตรกรมีความประสงค์ที่ต้องการได้รับเรื่องวิชาการผลิตมันสำปะหลัง วิธีการถ่ายทอดความรู้ การให้การสนับสนุนหลังการฝึกอบรม

สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม หมายถึง วัสดุหรืออุปกรณ์ที่วิทยากรใช้ประกอบการบรรยายเพื่อกระตุ้นให้ผู้รับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

ฝนทิ้งช่วง หมายถึง ช่วงที่มีปริมาณฝนตกไม่ถึงวันละ 1 มิลลิเมตร ติดต่อกันเกิน 15 วัน จะเกิดในช่วงฤดูฝน ประมาณเดือนมิถุนายน และกรกฎาคม

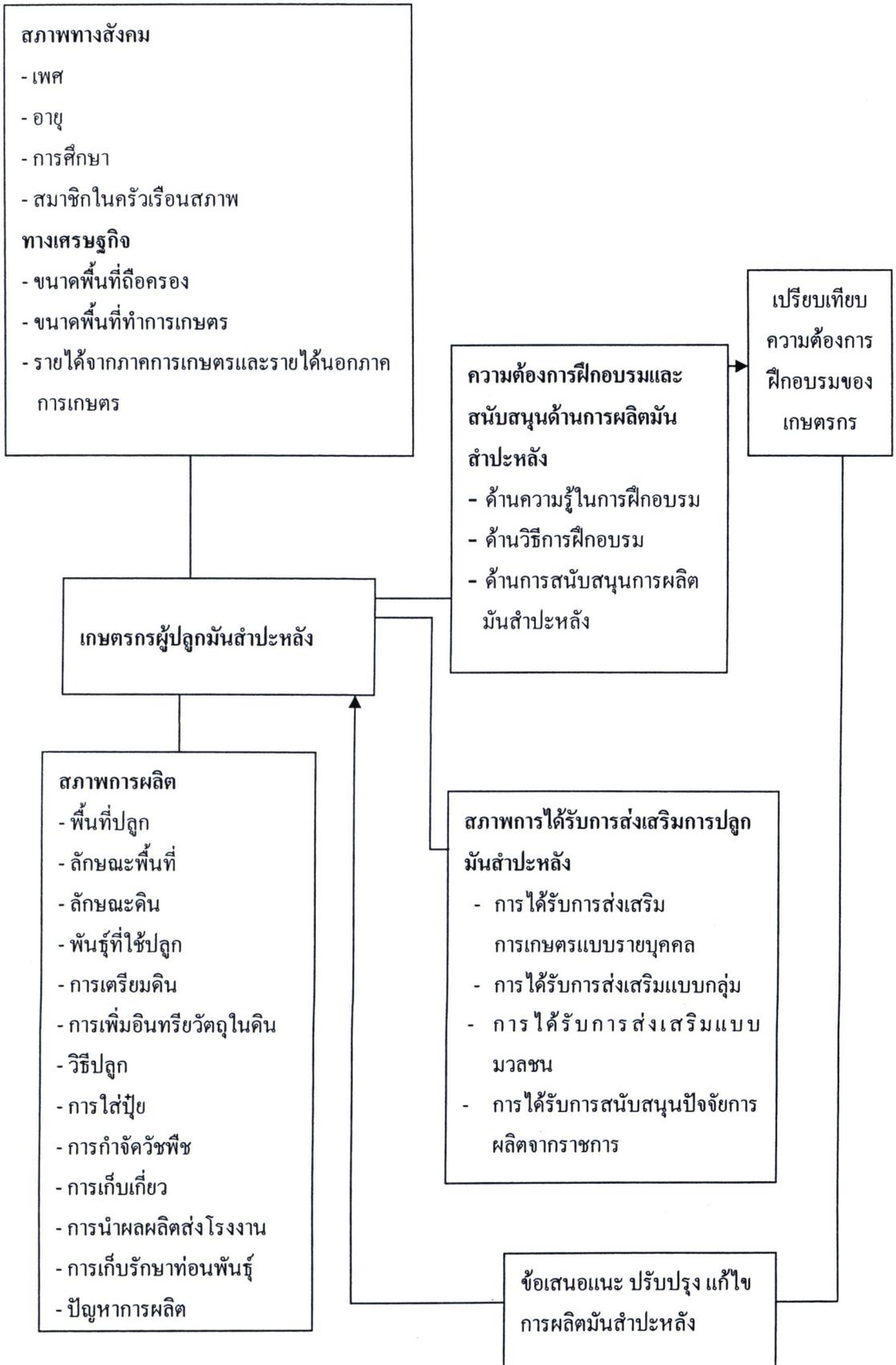
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เมื่อทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลครบถ้วนตามวัตถุประสงค์แล้ว คาดว่าจะทำให้ทราบถึงความต้องการความรู้ในการฝึกอบรม วิธีการฝึกอบรม การสนับสนุนการผลิตและการตลาด สภาพพื้นฐาน

ทางสังคม เศรษฐกิจของเกษตรกร สภาพการผลิตและปัญหาในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นแนวทางในการส่งเสริมและการผลิตมันสำปะหลังในจังหวัด ชัยภูมิได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. กรอบแนวความคิดในการศึกษา

การศึกษาความต้องการฝึกอบรมและการสนับสนุนด้านการผลิตและการตลาดมันสำปะหลังของเกษตรกรในจังหวัดชัยภูมิ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเกษตรกรว่ามีสภาพการผลิตมันสำปะหลังเป็นอย่างไร มีปัญหาการผลิตมันสำปะหลังมากน้อยเพียงใด ซึ่งข้อมูลที่ได้รับสามารถนำไปแก้ไขปรับปรุง และวางแผนในการจัดการพัฒนาการผลิตมันสำปะหลังในจังหวัดชัยภูมิให้เหมาะสมต่อไป ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

